Nerešeno vprašanje

Ena izmed najprimitivnejših teženj v človeku je težnja po pravici. Največje nesreče med človeštvom so povzročila čustva zapostavljanja in krivice. Vojne, upori, revolucije, uboji iz maščevalnosti imajo svoj zarodek v krivici, ki je tlačila poedince ali cele narode. Vsa zgodovina je boj, je težnja k enakostnemu, za vse enako pravičnemu življenju. Vsa književnost služi borbi med dobrim in zlim. Težnja k pravici je torej elementarna, nagonska sila v človeku, ki ga vodi preko predsodkov in najbrezobzirnejših borb k utešitvi užaljenega čuta.

Vsa zadnja zgodovina nam kaže usodnost nenravnostnih in nesocialnih ukrepov. Države, na zunaj ogromne trdnjave, so se zrušile po nekaterih udarcih sovražnikovih. Kakor v mesečni bajki so se odigrali dogodki, nerazumljivi, a kruto resnični.

Stvarnost je bil narod. Stvarnost je bil narod, ki je želel več pravice, a stvarnost je bil tudi narod, ki se je presitil. Takšen ni mogel in ni hotel držati orožja. Največji krivci pa so bili njegovi vodniki — oni, ki mu niso hoteli pravočasno dati plačila za delo, kot ga je zaslužil in ker mu radi lastne nenravstvenosti niso mogli prikazati in ga napotiti k načrtnemu in pravemu delu ter k višjim, čednostnim idealom.

Ako so vodniki »sol« naroda, potem mora biti »sol« dobra, a ne pokvarjena. Ako je pa »sol« slaba, zastruplja narod.

Odkar je državno uradništvo izgubilo avtomatično napredovanje, so se zgodile poedinim državnim uslužbencem težke krivice. Že duh uredbe, s katero se ureja napredovanje po možnosti proračuna in po osebnem prevdarku resornega starešine, je nosil v sebi kal krivice in zapletov, ker ni bil obče pravičen in je bil namenjen v partizanska plačila. Tako se je tudi zgodilo. Dočim so nekateri uslužbenci, dobro ocenjeni, dobri narodni delavci in očetje številnih družin, čakali po 3, 4 in več let na zasluženo napredovanje, so mnogi mlajši, samski, mogoče tudi nedelavni, a partizani, napredovali po nekaj mescih čakanja. V resnici, tudi tem se ne more ničesar očitati. Dosegli so določeno število let v skupini in napredovanje je bilo upravičeno. Kajti duh uredbe je bil tak, da je dovoljeval izbirna napredovanja. Tako je uredba dosegla svoj smoter in radi svoje nenravstvenosti tudi zavajala uslužbence v nečednostno koristolovstvo, neznačajnost in strankarstvo.

Ako so danes vsi čakajoči napredovali, s tem krivica **ni** popravljena. To nam pove čisto navaden račun. Ako je na pr. uslužbenec v 9. skupini čakal 3 leta dalje na 8. skupino, je zamudil leta za višjo skupino. Protežiranci, ki so v redu dosegli 8. skupino, imajo pravico že na 7. skupino, ko ima čakajoči komaj pravico na 8. skupino.

Tako se danes dogaja, da bodo nekateri državni uslužbenci, ki so 2 ali 3 leta pozneje vstopili v državno službo ter imajo manj službenih let, imeli višjo skupino, kakor pa uradnik, ki je po starosti, po šolanju ter službenih letih pred njimi. Tako bo uradnik z več službenimi leti gledal tovariše z manj službenimi leti, a v višji skupini.

Rangna lista ni mogla in ne more v celoti popraviti storjenih krivic. Resnično, krivice so bile izvršene in dovoljene v duhu uredbe, ki jo je sprejelo narodno zastopstvo in ki so se vršile dolgo število let pod izmenjanimi resornimi vodji.

A, ker krivica peče in žge, dokler ni popravljena, in ker tragična sedanjost žarko osvetljuje usodepolno odgovornost državnikov za narod, in ker mora biti vsem ideal pravica zmeraj in povsod, je upravičena zahteva, da se to nepravilno stanje predrugači.

Ker nikakor ne more biti, da bi imel mlajši po letih višjo skupino in ker rangna lista dosedanjih zapletenih napredovanj ne more povsem pravično rešiti, je edino umesten predlog, da naj se izda uredba, ki bo dovoljevala takojšen prestop v tisto skupino, ki po letih službe od praktičnega izpita dalje pripada, ne glede na to, kdaj je prizadeti dosegel sedanjo skupino.

Tako bi se prešlo iz sedanjega abnormalnega podeljevanja napredovanj nazaj k avtomatičnemu napredovanju, ki naj stopi zopet v veljavo.

To velja seveda za one, ki so brez lastne krivde in le radi slabosti odgovornih starešin čakali po krivici dolgo število let v nižji skupini.

Priznati se mora, da bi ta ukrep izval v uradništvu zopet zaupanje v oblast in eksistenco, da bi uravnovesil in okrepil mnogo značajev, da bi s svojim pravičnim duhom vsem stanovom naroda dal moralno čvrstost, veselje in vero v pravičnost oblasti.

Tako bi vsi, kakor jim po letih službe pripada skupina, imeli ustrezajoče mesto in plačilo ter ne bi bilo več toliko zavisti, strahu, sramu in laži v tovariških vrstah.

Ko danes Francija išče v vrstah živih nad mrtvimi neštetimi trupli krivce poraza, se kakor pošast povsod reži dejstvo, da je živel narod svoje življenje, neznano njegovim vodnikom.

Naj bosta sloga in pravica naše življenje v teh in bodočih dneh! **Db.**

Otvoritev podružnice Učiteljske knjigarne v Celju

Že več let je minilo, ko je bila prvič izražena želja, naj Učiteljska knjigarna otvori svojo podružnico v Celju. Toda bilo je preveč ovir, ki niso dovoljevale, da bi se takoj pristopilo k realizaciji izražene želje, a pozabljena ni bila. Učiteljska tiskarna je naše najmočnejše stanovsko gospodarsko podjetje in že to dejstvo samo ji daje pravico, a nalaga tudi dolžnost, da skuša z otvoritvijo svojih podružnic širom Slovenije olajšati stališče vsemu učiteljstvu, ki želi nakupovati v lastnem gospodarskem podjetju. In tako prihaja po letih za Mariborom tudi Celje.

V soboto, 11. avgusta, ob ½11. uri je bila v lepo urejenem lokalu celjskega Narodnega doma intimna otvoritvena svečanost nove podružnice Učiteljske knjigarne. Prostore nove podružnice je napolnilo učiteljstvo iz Celja in okolice. Prisotni so bili tudi predsednik upravnega odbora Učiteljske tiskarne tov. **Michler**, podpredsednik nadzorstva tov. **Vrhovec**, predsednik sekcije tov. **Kumelj**, predsednik celjskega učiteljskega društva tov. **Roš**, zastopnik profesorskega zbora celjske gimnazije g. **Stante**. Celjsko gospodarsko in kreditno zadrugo je zastopal tov. **Gobec**. Otvoritvi sta med drugimi prisostvovala tudi upravnik Učiteljske tiskarne tov. **Mrmolja** in poslovodja knjigarne **Mayr**.

Predsednik tov. **Michler** je ob otvoritvi pozdravil vse prisotne, predvsem tov. **Kumlja**, zastopnika profesorskega zbora g. **Stanteta**, tov. **Roša** in **Gobca** in je imel nato sledeči nagovor:

Tesne gospodarske razmere, v katerih so živeli naši stanovski predniki, so jim že zgodaj narekovale, da so začeli misliti na samopomočne akcije ter na ustanove socialnega ter gospodarskega značaja.

Vzporedno z razvojem idejne poglobitve v organizaciji, se je razvijala tudi gospodarska stran našega stanu.

Bilo je pred 34. leti, ko so naši predniki ustanovili Učiteljsko tiskovno društvo ter še istega leta kupili bivšo Kleinovo tiskarno v Ljubljani in tako položili gospodarski temelj naši stanovski organizaciji.

V zavesti in spoznanju, da je le v gospodarstvu moč, je zadruga stremela za napredkom tiskarne ter že leta 1910. sezidala v Ljubljani v Frančiškanski ulici enonadstropno tiskarniško poslopje, v katerem obratuje Učiteljska tiskarna še danes.

Zavednost zadružnikov je stopnjevala razvoj tiskarne od leta do leta tako, da jo danes mirno štejemo med največja grafična podjetja Slovenije, ki ima tudi lastno izdelovalnico zvezkov, lastno knjigoveznico ter fototehnični oddelek za izdelovanje svetlopisnega papirja.

Po končani svetovni vojni, ko je vse gospodarsko življenje tudi pri nas zaplulo z neverjetno silo in brzino, je tudi tedanje vodstvo tiskarne razumelo duh časa ter otvorilo v Ljubljani leta 1921. trgovino za knjige ter šolske in pisarniške potrebščine.

Gospodarske razmere ter prilike so že 11 let pozneje zahtevale ter narekovale, da se je v drugem največjem mestu Slovenije, v prelepem Mariboru otvorila podružnica Učiteljske knjigarne.

Da vsa ta podjetja uspevajo tudi danes kljub težkim gospodarskim prilikam, gre v prvi vrsti zasluga zrelosti organiziranega učiteljstva, ki se je oklenilo svojega podjetja z vso ljubeznijo in skrbjo za njegov napredek.

V zavesti, da bo tiskarna kot največja gospodarska ustanova organiziranega učiteljstva Slovenije res lahko služila občim interesom učiteljskega stanu in naroda ter v izdatni meri podpirala gmotno in moralno našo stanovsko organizacijo, iz katere potrebe je izšla, je vsakokratno vodstvo delalo z vso silo za napredek in razvoj podjetja.

Tudi sedanji upravni ter nadzorni odbor sta v istem stremljenju sklenila na skupni seji meseca maja, da se pristopi k otvoritvi podružnice Učiteljske knjigarne v Celju in to iz razlogov, ker so podani zadostni gospodarski pogoji in drugič, da se ugodi dolgoletni želji tukajšnjega kakor tudi okoliškega učiteljstva.

Po ugotovitvi teh dejstev mi je danes kot tačasnemu predsedniku Učiteljske tiskarne dana prijetna dolžnost in čast, da v prelepem mestu Celju otvarjam podružnico Učiteljske knjigarne z željo in v pričakovanju, da bo to naše novo podjetje našlo v učiteljskem stanu kakor tudi v celjskem občinstvu ter v okoliškem ljudstvu prijeten odmev v zavesti, da smo in tudi vedno bomo učitelji delali za gospodarski in kulturni dvig našega naroda, iz katerega smo izšli in kateremu dajemo prve temelje znanja in omike.

Takoj nato je povzel besedo predsednik sekcije tovariš **Metod Kumelj**, ki je izvajal nastopne misli:

»Z otvarjanjem svoje knjigarne v Celju zaključuje Učiteljska tiskarna pomembno razdobje svojega dela. Otvoritev podružnice ni pomemben dogodek samo za Učiteljsko tiskarno, nego tudi za učiteljsko organizacijo in za celoten učiteljski stan. Učiteljske gospodarske in socialne ustanove so tako tesno povezane z učiteljsko organizacijo in ta z njimi, da občutimo vsak uspeh in napredek teh ustanov za organizacijski uspeh in napredek in obratno.

Današnja slovesnost ni tiste vrste slovesnost, ki jo obhajajo ob otvarjanju svojih lokalov zasebna trgovska podjetja, kajti Učiteljska tiskarna ni podjetje, ki bi služilo poedincu. Tudi Učiteljska tiskarna ni sama sebi namen. Kot javna ustanova služi javnosti in prispeva znaten delež k slovenskemu kulturnemu življenju. V prvi vrsti pa je njena naloga, služiti učiteljskemu stanu s tem, da dviga njegov ugled in pomaga pri delu in stremljenju za njegovo socialno okrepitev in gospodarsko osamosvojitev. Zato pomeni današnji dan za nas važen stanovski praznik.

Ni politike brez gospodarske politike, zato tudi ni stanovske politike brez trdne gospodarske osnove. To spoznanje je vstalo zelo zgodaj tudi v učiteljskih vrstah. Delo učiteljske organizacije je bilo problematično, dokler se ni naslanjalo na stanovske gospodarske ustanove. Te so začele zato rasti druga za drugo že kmalu po ustanovitvi skupne slovenske učiteljske organizacije. Danes imamo slovenski učitelji lepo vrsto gospodarskih in socialnih ustanov. Najpomembnejša med njimi pa je Učiteljska tiskarna.

Kakor vse druge naše ustanove, se je tudi Učiteljska tiskarna rodila v boju učiteljske organizacije za boljšo usodo stanu. Tiskarne, v katerih je organizacija po letu 1900. tiskala svoje glasilo, so si jele bolj in bolj lastiti pravico vpliva na smer organizacijskega tiska. Organizacija je bila ovirana, v lastnem listu opredeljevati do učiteljskih in šolskih vprašanj svoje stališče po svojih pogledih. Te razmere so jo prisilile, da je začela misliti na lastno učiteljsko tiskarno. Odkar učitelji to tiskarno imamo, smo postali glede organizacijskega tiska popolnoma nezavisni. Tiskarna znači zato za nas tudi svobodo v borbi.

Tiskarna je naše največje in najjačje gospodarsko podjetje. Učiteljska organizacija in učiteljski stan stavljata prav radi tega nanjo največje upe. Njena naloga bo, da bo po okrepitvi svojega lastnega gospodarstva neposredno služila organizaciji pri njenem stremljenju za socialno zavarovanje stanu. Učiteljstvo potrebuje zdravstvenih domov, okrevališč in zdravstvenega zavarovanja. Iz lastnih sredstev si poedinci in stan kot celota tega ne moremo oskrbeti, od drugod pa nam ni pričakovati pomoči. Pri ustvarjanju tega smotra nam bo morala služiti Učiteljska tiskarna. Zaradi tega, in da ta smoter čim prej dosežemo, je stavila učiteljska organizacija ves svoj aparat v službo tiskarne. Sekcija, sreska društva in vsi člani delamo požrtvovalno za njen prospeh.

Današnji dan pa je pomemben še v nekem drugem pogledu. Otvarjamo podružnico Knjigarne v Celju, v mestu, ki je imelo v učiteljski organizaciji važno vlogo in ima v njeni zgodovini poseben pomen. Iz Celja je izšla iniciativa za skupno slovensko učiteljsko organizacijo na zvezni osnovi, celjsko učiteljsko društvo je bilo, ki je izvršilo vse priprave za njeno ustanovitev. Po 52 letih dobiva to društvo z otvorjeno podružnico viden spomenik dolgoletnega vzajemnega in naprednega dela slovenskega učiteljstva, ki naj ga sprejme kot zunanji vidni znak naše zahvale.

Podružnica je ustanovljena, prvo razdobje dela je s tem končano, začenja pa novo razdobje in s tem nove skrbi. To so skrbi za uspevanje podjetja. Delo prehaja sedaj v prvi vrsti na vas, tovarišice in tovariši iz Celja in njegove bližje in daljnje okolice. Bodite temu novemu, najmlajšemu skupnemu podjetju zvesti, navežite se nanj, kot bi bilo naša osebna last. Doslej ste požrtvovalno delali, delajte še v bodoče tako. Vsa naročila naslavljajte nanj, vse osebne nakupe izvršite pri njem.«

Kako je učitelj Beda odfrčal v nebesa

Učitelj Beda je bil skromen človek. Životaril je v svojih dveh sobah, od katerih mu je ena služila za učilnico, druga pa za stanovanje. Čez dan so v učilnici skakali razposajeni in neumiti otroci, ponoči pa so se podile in cvilile lačne miši, ki so zaman iskale hrane v prazni hiši. Ženo je imel mirno in pohlevno, ki je samo od časa do časa razbila na njegovi glavi kak cvetlični lonec ali zlomila kako kuhalnico. Pa je bila gospa blagega srca in je izbrala le manjše lončke in lomila na možičku le stare in trhle kuhalnice. Sploh je bil dom učitelja Bede nad vse prijazen in idiličen. Pa se je kljub temu nekega dne oglasil pri učitelju — o groza — vaški policaj in rekel: »Hop, Cefizelj!« Mož postave je z mrkim očesom premeril zbeganega učitelja, na čigar glavo se je vsula toča primernih psovk in očitkov, ki jih je oko postave tako rekoč kar sipalo iz rokava. Obdolžilo ga je neznosnega škripanja, ki da prihaja iz njegovega stanovanja.

»Kaj iz...?« Da, iz njegovega stanovanja. Pa ne samo podnevi! O ne! Tudi ponoči! Vedno! Brez prestanka! In ta hrup se stopnjuje. Postaja tako nezhosen, da se bodo celo sosedje morali izseliti iz svojih domov. Saj to ni tak navaden ropot, recimo, kot razbijanje, vpitje, neugnano, razbrzdano petje ali podobno nedolžno kaljenje miru. O, Bog varuj! To je tako nekako kot škripanje, moreče, nepretrgano, ubijajoče škripanje, kot bi nekdo brez prestanka in nehanja vlekel iz globokega vodnjaka vedro na stari, zarjaveli verigi, pripeti na nenamazan škripec, ali kot bi grešne duše škripale z zobmi o peklenskih mukah. In temu mora biti konec! In basta! Po vseh pravilih in paragrafih. Naj gospod učitelj ukrene, kakor ve in zna, to bodi njegova skrb, a nehati se mora! Če ne...! Beda se je medlo nasmehnil in ponižno pokimal. Mogoče bi nekoč, pa temu je že dolgo, prijel stražnega moža postave lepo za ramena in mu dejal: »Veš, bratec, tebe to prav nič ne briga! V svojem stanovanju jaz počnem, kar se mi zljubi, pa zbogom«, toda gospod Beda je bil učitelj. Zelo discipliniran! Mnogo bolj kot trop njegovih neugnanih učencev, nad katerimi je vihtel svojo koščeno pest v razcefranem rokavu. Molčal je, ker se je pač čutil krivega. Ponižno in z neko medlo obljubo o poboljšanju je odpustil oko postave. Hm, škriplje. Seve, kaj ne bi škripalo. Pa on, Beda, se je temu že privadil. On tega ne sliši več. Kot zdravnik, ki stopi v bolniško sobo s tridesetimi posteljami ne čuti smradu, tako on ni več čutil in slišal tega škripanja. Človek otopi. Otopi mu sluh, okus, tip in vonj, no, da ni tudi vest. Seveda škriplje. Ljudje božji, kaj ne bo škripalo? Samo poslušajte, prosim. Škriplje omara tam v kotu, škriplje v njej ženin plašč, ženina nedeljska obleka. Škripljejo njegove pumparice, zapestna ura in gojzerice. Škriplje njegov klobuk in kravata. In mesečne knjižice raznih dobaviteljev škripljejo z mamutovskimi zobmi. »Plačaj, plačaj, plačaj!« Če ne, na čistem poletnem nebu se namesto zloglasnega bombnika prikaže — paragraf. In da bo mera polna, škriplje stara, podarjena zofa, a ta le zaradi izrabljenih vzmeti. Škripljejo nenamazana vrata, škriplje postelja in škripljejo stara, polomljena polkna, zibajoč se v nočnem vetru. Še osemmesečno dete škriplje, čeprav še nima zob, saj še krst ni plačan. Da, če se na vse to spomni učitelj Beda, ga prime sveta jeza, da bi še on začel škripati z zobmi, če bi jih imel.

Ves nemiren se obrača v postelji. Pa se oglasi nežen glasek na drugi strani postelje: »Kaj je zopet?«

»Davi je bil pri meni policaj. Veš, zaradi škripanja.«

»Bah, da le ni bil eksekutor. Škripanja smo že vajeni.«

»Da, toda baje se zaradi tega škripanja že vsa vas jezi.«

»Tepci. Ali smo mi krivi, da smo na svetu?«

—o—

Vsak dan je hodil mimo njenega okna, kjer se je gospodovalno košatila ona kraljica njegovih sanj. Požiral jo je z lačnimi očmi. Nešteti vzdihi so se mu vili iz upadlih prsi, da, celo odo je spesnil o njej v tistih bridkih, neskončnih nočeh. »O, ti najslajša, ti krasna, edinstvena«, je stokal v svoji zaljubljeni blodnji. A ona je ostala ista, toga, brezčutna, hladna, vedno enako oddaljena od njega. Vedno nedosegljiva. In zopet se je ponoči premetaval po postelji in v spanju blebetal: »Tebe dobiti, tebe imeti in zate umreti.«

»Babjek nemarni!« se je oglasil zopet mili glasek onkraj postelje, da se je Beda stresel in prebudil iz svojih rožnatih sanj.

»Že zopet ti kakšno žensko krilo po glavi hodi, ti sestradani osel.« In učitelj Beda je sedel na posteljo in žalostno odkimal:

»Oh, saj ni punca, saj je — šunka.«

Čudo prečudno! V učiteljevem stanovanju je škripanje počasi ponehavalo. Po malem. Najprej so nehale škripati obleke, ker so se pač raztrgale. Potem je nehala škripati omara. Ker je ni bilo več, zato. Učitelj Beda je dejal, da jo je prodal, ker je bila črviva. V resnici so mu jo prodali na dražbi. No, potem so se vrstile druge stvari. Tako je šlo lepo počasi, vsaka stvar ob gotovem času. In kmalu je z majhnimi izjemami nastal v učiteljevem stanovanju blagodejen mir. Vaščani so se oddahnili in oko postave se je pri maši bahato nastavljalo občudujočim pogledom, češ: »Vidite, kaj jaz zmorem!« Nastalo je splošno zadovoljstvo, le učitelj Beda je hodil še nadalje s pobešeno glavo in drsajočimi koraki. A bil je že tako suh, da je izgledalo, kot bi hlače same hodile.

In istega dne, ko je v šoli poginila poslednja miš zaradi lakote, se je učitelj Beda odpravil na svoj križev pot. Najprej je stopil k trgovcu s špecerijskim blagom. Dejal mu je: »Poglejte, gospod, tako in tako je, lakota je huda stvar, saj bom poravnal vse do zadnje pare«, itd. Trgovec se je namrdnil, puhnil vanj dim fine cigarete in narisal s prstom po zraku veliko ničlo. »O«, je vzdihnil učitelj Beda in se je napotil naprej. Prišel je k mesarju in mu tako govoril: »Poglejte gospod. Tako in tako je. Lakota je huda stvar. Saj bom vse...« Še preden je končal, je gospod mesar narisal s prstom po zraku veliko ničlo. »O«, je zastokal učitelj Beda in se napotil dalje. Prišel je k peku in mu začel tako: »Poglejte gospod, tako in tako. Lakota je..!« In že mu je strašna roka gospoda peka pred nosom narisala tretjo ničlo. »O«, je zavzdihnil in zašibila so se kolena učitelju Bedi. In ko se je zvečer vrnil domov, ga je dočakala žena. »No, kaj si opravil? Kaj so ti dejali?«

»O, o, o, o, o, o«, je zatulil Beda kot sibirski volk, kadar voha plen.

»Kaj, kako? Vprašam te, kaj so ti dejali naši liferanti?«

»O, o, o, o, o, o, o, o, o, o«, je zadonelo še bolj turobno iz izmučenih prsi.

»No, sedaj si še znorel pa pri tej draginji«, je hladnokrvno dejala žena in se odpravila spat.

Zunaj je bila zelo viharna noč. Učitelj Beda ni mogel spati. Ko je v hiši utihnilo, se je dvignil z ležišča in zbežal v gozd. Kmalu je našel zapeljivo vejo. Odpel si je jermen in ga potegnil iz hlač. A v tem se je zgodilo nekaj nezaslišanega. Zatulil je veter, dvignil našega ubogega junaka, ki je bil pozabil, da zaradi nenavadno majhne teže ne sme na burjo, in ga ponesel s seboj živega v nebo.

Ljubič Mirko